

**Het normbesef en probleemgedrag van niet-westerse
migrantenjongeren in de Nederlandse maatschappij:
Is dit dan echt zo anders?**

Universiteit Leiden
Faculteit Sociale Wetenschappen
Pedagogische Wetenschappen "Orthopedagogiek"

Door:
Wendy Satimin
S0528943

Begeleider:
Prof. Dr. P. H. Vedder
Masterproject normbesef

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting	2
Introductie	2
Migrantenjongeren	3
Acculturatie	4
Probleemgedrag	4
Normbesef	4
Sociale wenselijkheid	5
Doel	6
Onderzoeksvraag	6
Methode	7
Steekproef	7
Meetinstrument	7
Onderzoeksprocedure	9
Datainspectie	10
Analysemethoden	11
Resultaten	13
Datainspectie	13
Data-analyse	14
Conclusie en discussie	16
Referenties	19
Bijlage	
Vragenlijst	

*Het normbesef en probleemgedrag van niet-westerse
migrantenjongeren in de Nederlandse maatschappij:*

Is dit dan echt zo anders?

Samenvatting

Met behulp van vragenlijsten, afgenomen onder 484 jongeren in de leeftijd van 12 tot en met 18 jaar in de provincie Zuid-Holland, is getracht een verklaring te vinden voor probleemgedrag onder jongeren van de grootse migrantengroepen (Turken, Marokkanen, Surinamers en Antillianen) in vergelijking met hun autochtone leeftijdsgenoten. Zoals verwacht is gebleken dat er geen samenhang bestaat tussen de etnische achtergrond en het normbesef van een jongere en dat er een zwakke, negatieve samenhang bestaat tussen normbesef en probleemgedrag. Anders dan de doelstelling en het beeld vanuit de maatschappij doet vermoeden, is er geen samenhang gevonden tussen etnische achtergrond en probleemgedrag, wat inhoudt dat migrantenjongeren hierin niet verschillen van autochtone jongeren. Daarnaast is er geen modererend effect gevonden voor sociale wenselijkheid op de samenhang tussen normbesef en probleemgedrag voor de verschillende etnische achtergronden.

Introductie

Criminaliteit en probleemgedrag onder jongeren in Nederland is een veel besproken onderwerp en wordt vaak in verband gebracht met migranten, met name met jongeren van Marokkaanse afkomst (Borghans & Ter Weel, 2003). Uit een publicatie van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) blijkt eveneens dat allochtone jongeren vaker als verdachte geregistreerd staan bij de politie dan autochtone jongeren, respectievelijk 3,1% en 1,3% (Blom, Oudhof, Bijl, & Bakker, 2005). Onderzoek van Bol en Ter Horst-van Breukelen (2000) wijst uit dat allochtone jongeren van Antilliaanse en Marokkaanse afkomst in vergelijking met andere jongeren vaker als verdachte worden geregistreerd. Engelhard, Huls, Meijer en Panhuis (2001) geven aan dat drie van de tien verdachten geboren is in het buitenland.

In verschillende onderzoeken is getracht om verklaringen te vinden voor het probleemgedrag van jongeren. Zo komen onder andere negatieve gezinsomstandigheden en een lage sociaal economische status, naast de persoonlijke kenmerken zoals temperament, naar voren als mogelijke verklaringen voor probleemgedrag (Haas, Farrington, Killiaas, & Sattar, 2004). Door onder andere Gino en Margolis (2011) is onderzoek gedaan naar de invloed van normbesef op onethisch gedrag. Uit dit onderzoek kwam naar voren dat probleemgedrag wordt beïnvloed door de normen en waarden die iemand zich eigen heeft gemaakt. De onderzoekers gaan ervan uit dat de omgeving, door het stellen van normen en waarden, een persoon zodanig kan beïnvloeden dat probleemgedrag kan worden voorkomen of gereduceerd. In recente andere onderzoeken is in opdracht van de Universiteit Leiden (Barendse, 2011; Veenendaal, 2011) gekeken naar de samenhang tussen normbesef en externaliserend probleemgedrag bij jongeren met een niet-westerse achtergrond en bij jongeren met een westerse achtergrond. Eén van de belangrijkste bevindingen van deze onderzoeken is dat er bij Turkse en

*Het normbesef en probleemgedrag van niet-westerse
migrantenjongeren in de Nederlandse maatschappij:
Is dit dan echt zo anders?*

Nederlandse jongeren een sterke, negatieve correlatie bestaat tussen het normbesef en probleemgedrag. Dit houdt in dat wanneer er sprake is van een hoge mate van normbesef, er een lage mate van probleemgedrag zal worden vertoond en bij een lage mate van normbesef een hoge mate van probleemgedrag. Deze bevinding sluit aan bij de conclusie van Gino en Margolis (2011), namelijk dat het (door de omgeving gevormde) normbesef van invloed is op het wel of niet vertonen van probleemgedrag. Gebaseerd op de onderzoeken van Barendse (2011) en Veenendaal (2011) bestaat deze samenhang tussen normbesef en probleemgedrag niet bij Marokkaanse jongeren. Dit houdt in dat ondanks een hoge mate van normbesef toch het vertoonde probleemgedrag zich frequent kan voordoen. Dit sluit niet aan op de bevindingen van Gino en Margolis (2011) en lijkt zelfs hun stelling, namelijk de mogelijkheid tot het voorkomen of reduceren van probleemgedrag door het stellen van normen en waarden, tegen te spreken. Mogelijke verklaringen voor dit verschil tussen Marokkaanse jongeren en jongeren met een andere etnische achtergrond worden in de onderzoeken niet beschreven. De mogelijke verklaringen zijn echter een belangrijk onderwerp waar nog geen specifiek onderzoek naar is gedaan. Het vinden van een verklaring is interessant omdat het zou kunnen bijdragen aan het verkrijgen van meer inzicht in de reden(en) waarom bepaalde jongeren vaker in aanraking komen met de politie in vergelijking met andere jongeren. Uiteindelijk zou dit inzicht gebruikt kunnen worden voor het ontwikkelen van passende interventies om de problemen onder allochtone jongeren terug te dringen.

Migrantenjongeren

In Nederland bestaat 20,5% van de bevolking uit allochtonen (waarvan 11,4% een niet-westerse achtergrond heeft) (CBS, 2009). Een allochtoon is volgens het CBS (2012a) een persoon waarvan ten minste één ouder in het buitenland is geboren. Ditzelfde bureau stelt dat een persoon autochtoon is wanneer beide ouders in Nederland zijn geboren, ongeacht het geboorteland van de grootouders. Niet-westerse allochtonen zijn afkomstig uit Afrikaanse landen, Latijns-Amerika, Azië (behalve Japan en Indonesië) en Turkije (CBS, 2012b). Westerse allochtonen zijn afkomstig uit Europese landen (behalve Turkije), Noord-Amerika en Indonesië of Japan (CBS, 2012c). Het eerste kwartaalrapport van de Landelijke Jeugdmonitor in 2009 laat zien dat er ruim een miljoen allochtone jongeren in Nederland wonen, waarvan in 2008 70% van niet-westerse afkomst. Turken en Marokkanen, die beiden een aandeel van 21% leveren, vormen de grootste groepen niet-westerse allochtone jongeren, gevolgd door jongeren met een Surinaamse achtergrond (16%) en jongeren met een Antilliaanse achtergrond (7%) (CBS, 2009). Deze studie zal zich met name richten op deze niet-westerse allochtone jongeren, welke zullen worden aangeduid met de term migrantenjongeren.

*Het normbesef en probleemgedrag van niet-westerse
migrantenjongeren in de Nederlandse maatschappij:
Is dit dan echt zo anders?*

Acculturatie

Acculturatie is het proces waarbij verandering plaatsvindt op zowel cultureel als psychologisch gebied doordat men in aanraking komt met een groep of samenleving die een andere cultuur heeft dan de eigen cultuur (Berry, Phinney, Sam, & Vedder, 2006). Dit is een proces waar migranten in Nederland mee te maken zullen krijgen, met name de migranten met een niet-westerse achtergrond. Wanneer mensen verhuizen naar een land waar zij te maken krijgen met een andere cultuur, denk hierbij aan geloof, normen en waarden, dan wordt de eigen cultuur hierdoor beïnvloed. Dit kan een lastig proces zijn voor mensen die de eigen cultuur niet willen loslaten, omdat zij hieraan zeer loyaal zijn en het als een verlies kunnen ervaren (Vedder, 2008).

Probleemgedrag

In de eerste gegevens van de longitudinale studie 'tracking adolescent's individual life survey' (TRIALS, 2001) rapporteerden meisjes iets meer internaliserende problemen te hebben (zoals angsten, teruggetrokken, depressieve en/of psychosomatische klachten) en jongens iets meer externaliserende problemen (zoals agressie en delinquentie). Op basis van de resultaten uit de zelfrapportage werden geen verschillen gevonden in de mate van probleemgedrag tussen migrantenjongeren en autochtone jongeren. Ouders en leerkrachten lijken dit echter anders te ervaren. Zo rapporteerden ouders van migrantenjongeren meer internaliserende problemen bij hun kinderen dan Nederlandse ouders en gaven leerkrachten aan juist meer externaliserend probleemgedrag waar te nemen bij migrantenjongeren (Vedder, 2008). Hiermee lijkt sprake te zijn van verschillende percepties tussen de jongeren zelf, ouders en de leerkrachten wat betreft probleemgedrag. Wat door de ene persoon wordt ervaren als probleemgedrag is mogelijk voor een ander normaal. Zoals eerder benoemd zijn vele onderzoeken gedaan naar verklaringen voor probleemgedrag en komen verschillende aspecten als mogelijke verklaring naar voren. In dit onderzoek wordt uitgegaan van probleemgedrag zoals beschreven door Dorsselaer, Zeijl, Van den Eeckhout, ter Borgt en Vollebergh (2007), namelijk gedrag dat door de omgeving als ongewenst, negatief en storend wordt ervaren. Bij vertoning van dit gedrag worden vaak sociale normen en regels overtreden. Het zou bijvoorbeeld kunnen gaan om agressief gedrag, criminaliteit en middelengebruik.

Normbesef

Waarden kunnen worden gezien als richtlijnen voor het handelen binnen een bepaalde samenleving, een ideaalbeeld over hoe het zou moeten zijn. Normen kunnen worden gezien als gedragsregels om de geldende waarden na te streven, om dat ideaalbeeld te kunnen verwezenlijken (Corneillie, 2008). Het begrip normbesef duidt in dit onderzoek op een set van normen en waarden die een jongere in

*Het normbesef en probleemgedrag van niet-westerse
migrantenjongeren in de Nederlandse maatschappij:
Is dit dan echt zo anders?*

verschillende situaties weet toe te passen. Enerzijds gaat het om de variëteit aan situaties, anderzijds om de perceptie van jongeren op de normen van de Nederlandse samenleving. Er lijkt een verschil te zijn tussen de perceptie van jongeren, ouders en leerkrachten wat betreft probleemgedrag. Dit zou kunnen worden verklaard door een verschil in normen en waarden tussen de beoordelende personen (Vedder, 2008). Zoals eerder genoemd is uit onderzoek gebleken dat er geen significante verschillen lijken te zijn tussen het normbesef van jongeren met verschillende etnische achtergronden, hetgeen overeenkomt met de bevindingen van De Boer (2008), welke na onderzoek vaststelt dat VMBO leerlingen van verschillende komaf niet verschillen in de perceptie van wat wel en geen acceptabel gedrag is (normbesef). Ditzelfde onderzoek stelt echter dat er wel culturele verschillen zijn met betrekking tot omstandigheden waarin mag worden afgeweken van deze algemene normen. Dit is mogelijk een verklaring voor het verschil in samenhang van normbesef en probleemgedrag tussen autochtone- en Marokkaanse jongeren, welke in voorgaand onderzoek van Barendse (2011) en Veenendaal (2011) is gevonden.

Sociale wenselijkheid

Sociale wenselijkheid kan volgens Verstraete (2008) worden gezien als de neiging die men heeft tot het geven van goede antwoorden om de goedkeuring te krijgen van anderen en kritiek van anderen te voorkomen. Egloff en Schmukle (2003) delen deze visie over sociale wenselijkheid en benadrukken de visie van Marlowe en Crowne (1960) dat sociale wenselijkheid kan worden gezien als de behoefte aan sociale goedkeuring waardoor iemand zichzelf beter voordoet. Sociaal wenselijk antwoorden door respondenten is een veel voorkomende vorm van bias bij het afnemen van vragenlijsten (Mersman & Shultz, 1997). Dit houdt in dat de vragenlijst niet geheel naar waarheid wordt ingevuld, maar dat de respondent zijn of haar antwoorden op een dusdanige manier formuleert of kiest, dat het acceptabel is binnen een bepaalde cultuur of samenleving (Schermer & Vernon, 2010).

Dit impliceert dat er bij resultaten uit eerder genoemde onderzoeken in opdracht van de Universiteit Leiden, waarin bij Marokkaanse jongeren geen correlatie werd gevonden tussen normbesef en probleemgedrag, sprake zou kunnen zijn van sociaal wenselijk antwoorden. Het ontbreken van deze correlatie refereert namelijk aan een situatie waarin Marokkaanse jongeren, evenveel als jongeren met een andere etnische achtergrond, op de hoogte zijn van heersende normen en waarden binnen de Nederlandse samenleving maar dat zij zich hier niet aan houden (Barendse, 2011; Veenendaal, 2011). De reden hiervan zal verder moeten worden onderzocht en heeft mogelijk te maken met acculturatie en sociale wenselijkheid. Voorzichtigheid om hier harde uitspraken over te doen, is geboden. Het onderzoek is uitgevoerd bij een relatief kleine groep waarin men heeft gekeken naar uitsluitend VMBO-leerlingen. In de huidige studie zal daarom worden getracht het voorgaande

*Het normbesef en probleemgedrag van niet-westerse
migrantenjongeren in de Nederlandse maatschappij:
Is dit dan echt zo anders?*

onderzoek uit te breiden naar een grotere respondentgroep en zal opnieuw worden gekeken naar deze correlatie bij zowel Marokkaanse jongeren als jongeren met een andere etnische achtergrond.

Doel

De huidige studie heeft als doel een mogelijke verklaring te vinden voor het feit dat migrantenjongeren vaker in aanraking komen met de politie. Dit zal gebeuren door te onderzoeken of er samenhang is tussen de etnische achtergrond van jongeren, het normbesef van deze jongeren en de mate van probleemgedrag. Omdat eerder onderzoek van Barendse (2011) heeft uitgewezen dat Marokkaanse jongeren afwijken van jongeren met een andere etnische achtergrond als het gaat om de samenhang tussen normbesef en probleemgedrag, zal in de huidige studie worden onderzocht of sociale wenselijkheid een mogelijke verklaring is.

Onderzoeksvraag

Is er sprake van een samenhang tussen het normbesef en het probleemgedrag van migrantenjongeren en autochtonen jongeren in de leeftijd van 12 tot en met 18 jaar en wat is de rol van sociale wenselijkheid?

Om antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvraag zullen de volgende subvragen worden getoetst:

- 1 Is er sprake van samenhang tussen normbesef en etnische achtergrond?

Op basis van eerdere studies (Barendse, 2011; De Boer, 2008; Veenendaal, 2011) wordt verwacht dat er geen verschil is tussen het normbesef van migrantenjongeren en het normbesef van autochtone jongeren en dat het normbesef dus niet samenhangt met de etnische achtergrond.

- 2 Is er sprake van samenhang tussen normbesef en probleemgedrag?

Gebaseerd op het onderzoek van Gino en Margolis (2011), waarin zij stellen dat normbesef van invloed is op het wel of niet vertonen van probleemgedrag, wordt verwacht dat er een samenhang zal worden gevonden tussen normbesef en probleemgedrag.

- 3 Is er bij migrantenjongeren vaker sprake van probleemgedrag dan bij autochtone jongeren?

De verwachting is dat dit onderzoek (anders dan in het voorgaande onderzoek in opdracht van de Universiteit Leiden) een verschil zal uitwijzen tussen probleemgedrag van migrantenjongeren en autochtone jongeren, waarbij migrantenjongeren meer probleemgedrag laten zien. Deze verwachting is gebaseerd op de bevindingen van De Boer (2008), die stelt dat er culturele verschillen zijn met betrekking tot omstandigheden waarin van de algemene norm mag worden afgeweken.

*Het normbesef en probleemgedrag van niet-westerse
migrantenjongeren in de Nederlandse maatschappij:
Is dit dan echt zo anders?*

- 4 Biedt sociale wenselijkheid een mogelijke verklaring voor verschillen tussen etnische groepen in samenhang tussen normbesef en probleemgedrag?

Eerder onderzoek (Barendse, 2011; Veenendaal, 2011) toonde aan dat er een verschil is tussen Marokkaanse jongeren en jongeren met een andere etnische achtergrond wat betreft de samenhang tussen normbesef en probleemgedrag. Daarnaast laten cijfers zien dat allochtone jongeren vaker als verdachte geregistreerd staan dan autochtone jongeren (Blom, Oudhof, Bijl & Bakker, 2005), terwijl er geen verschil bestaat in normbesef (Barendse, 2011; De Boer, 2008; Veenendaal, 2011). In deze studie zal worden onderzocht of sociale wenselijkheid hiervoor een mogelijke verklaring is.

In het vervolg van dit document is te lezen welke methoden zijn gebruikt voor de studie en wat de resultaten zijn. Vervolgens zal een algemene conclusie worden weergegeven met daarbij de overeenkomsten en verschillen met ander onderzoek en mogelijke aanbevelingen voor vervolgonderzoek.

Methode

Steekproef

De steekproef bestond uit 484 VMBO, HAVO en VWO leerlingen die geselecteerd zijn via scholen voor voortgezet onderwijs in de provincie Zuid-Holland. Omdat voor het huidige onderzoek een leeftijdsrange van 12 tot en met 18 jaar wordt gehanteerd, worden de gegevens van de respondent met de leeftijd van 21 niet meegenomen in de berekeningen. De respondentengroep had een gemiddelde leeftijd van 14,97 ($SD = 1,63$) variërend van 12 tot en met 18 jaar. De groep bestond uit zowel jongens ($N = 240$) als meisjes ($N = 243$). Over de etnische achtergrond van de respondenten kan worden gezegd dat 32% autochtoon was ($N = 156$), 33% van Turkse komaf ($N = 162$), 3% van Marokkaanse komaf ($N = 16$), 9% van Surinaamse komaf ($N = 43$) en 4% van Antilliaanse komaf ($N = 17$). Zeventien procent van de respondenten gaf aan een andere afkomst te hebben ($N = 81$), zoals Venezuela of Nieuw-Zeeland. Acht respondenten (2%) gaven aan een andere afkomst te hebben, maar vulde niet in welke.

Meetinstrument

De vragenlijst die werd gebruikt voor dit onderzoek bevat in totaal 73 items, verdeeld over 5 subschalen. De vragenlijst is ontwikkeld door studenten van de Universiteit Leiden en is een aanpassing van de vragenlijst die bij eerder onderzoek is gebruikt. De subschalen uit de vragenlijst

*Het normbesef en probleemgedrag van niet-westerse
migrantenjongeren in de Nederlandse maatschappij:*

Is dit dan echt zo anders?

waarmee in het huidige onderzoek zal worden gewerkt betreffen probleemgedrag, sociale wenselijkheid en normbesef. Overige schalen die in de vragenlijst zijn opgenomen zijn empathie en middelengebruik. Daarnaast zijn er dertien items voor achtergrondvariabelen, waaronder etnische achtergrond, in dit onderzoek meegenomen.

Voor de variabele probleemgedrag is gebruik gemaakt van de Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ), welke wordt gebruikt om probleemgedrag bij kinderen en jeugdigen van drie tot zestien jaar te meten. Deze vragenlijst bevat vijf subschalen (hyperactiviteit/aandacht, gedragsproblemen, problemen met leeftijdsgenoten, emotionele problemen en pro-sociaal gedrag) van elk vijf items. De respondenten krijgen stellingen waarop zij de antwoordmogelijkheid ‘niet waar’, ‘een beetje waar’ of ‘zeker waar’ aan kunnen kruisen. Het gaat om gedrag dat zich de afgelopen zes maanden heeft voorgedaan. Voorbeeldstellingen zijn “ik bied vaak anderen aan hun te helpen (ouders, leerkrachten, kinderen)” en “ik vecht vaak, het lukt mij vaak andere mensen te laten doen wat ik wil”. De SDQ blijkt over het algemeen betrouwbaar en valide te zijn en heeft een goede interne consistentie en interbeoordelaarsbetrouwbaarheid (Van Widenfelt, Goedhart, Treffers, & Goodman, 2003). Hoewel de schaal gevalideerd is voor jeugdigen tot zestien jaar, is in dit onderzoek gekozen om de schaal te gebruiken voor leerlingen tot en met achttien jaar. Voor het huidige onderzoek is gebruik gemaakt van de subschaal gedragsproblemen.

De schaal voor sociale wenselijkheid bestaat uit tien items (Strahan & Gerbasi, 1972) en is gebaseerd op de Marlowe-Crowne Social Desirability Scale (MCSD), welke oorspronkelijk uit 33 items bestaat. De items zijn stellingen waarop de respondent moet aangeven of het waar of niet waar is. Enerzijds zijn de stellingen positief maar hoogst onwaarschijnlijk en anderzijds negatief maar zeer waarschijnlijk. Het kiezen voor ‘waar’ bij de positieve items betekent dat men zeer onwaarschijnlijke positieve statements claimt over zichzelf en het afwijzen (‘niet waar’) van negatieve items is een ontkenning van gewone menselijke zwakheden (Strahan & Gerbasi, 1972). Voorbeeldstellingen zijn “als ik een fout heb gemaakt, dan ben ik bereid dit toe te geven” en “ik probeer altijd te doen wat ik zeg”. De 10-item versie komt bij verschillende vergelijkende onderzoeken het meest in de buurt van de volledige 33-items schaal van Marlowe en Crowne (Loo & Thore, 2000). De correlatie tussen de 10-item schaal en de 33-item schaal varieert tussen de .80 en .90. De interne consistentie voor deze 10-item tellende schaal varieert tussen de .59 en .70 (Strahan & Gerbasi, 1972).

Normbesef wordt in de vragenlijst gemeten aan de hand van vignetten waarin vijf situatieschetsen worden gegeven door middel van beeldmateriaal (foto) met bij elke situatieschets vijf deelvragen (a tot en met e). Op de foto is te zien dat de hoofdpersoon normovertredend gedrag

*Het normbesef en probleemgedrag van niet-westerse
migrantenjongeren in de Nederlandse maatschappij:
Is dit dan echt zo anders?*

vertoont en vervolgens wordt een voorbeeld gegeven van hoe een volwassen persoon dit gedrag zou beoordelen. Deze beoordeling door een volwassene geeft de heersende norm vanuit de maatschappij weer en weerspiegelt (door een lage beoordeling) dat het gedrag van de hoofdpersoon wordt afgekeurd. Vervolgens worden vijf vragen gesteld. Met de eerste vraag (a) wordt gemeten of de jongere een dergelijke situatie al eens heeft meegemaakt, hierbij hoort de vraag hoe vaak de jongere deze situatie in de afgelopen maand heeft meegemaakt (antwoordmogelijkheden van 0 tot en met 10 keer). De overige vragen (b tot en met e) hebben een antwoordschaal van 1 tot en met 10, waarbij 1 staat voor de afwijzing van het beschreven gedrag en 10 voor het acceptabel en normaal waarden van het beschreven gedrag. Vraag b meet het normbesef van de jongere over het beschreven gedrag in de vignet. Bij de derde vraag (c) gaat het erom te achterhalen wat de jongere denkt dat de hoofdpersoon in de situatie van zijn eigen gedrag vindt. Bij vraag d gaat het over de wijze waarop de respondent denkt dat een belangrijke volwassene uit de omgeving het gedrag uit de vignet zal beoordelen en bij vraag e over hoe de respondent inschat dat vrienden het gedrag zullen waarden. De scores op een vignet worden alleen meegenomen als de jongere aangeeft een dergelijke situatie al eens meegemaakt te hebben (vraag a van het vignet). Als dit het geval is, kunnen de scores met betrekking op het normbesef van de jongeren (b) worden beoordeeld. Een hoog gemiddeld cijfer op deze schaal geeft aan dat er sprake is van een laag normbesef bij de jongere. De overige items (c tot en met e) van de vignetten zullen voor het huidige onderzoek buiten beschouwing worden gelaten omdat zij geen betrekking hebben op het normbesef van de jeugdige zelf, maar op de mate waarin zij wat betreft dit normbesef afwijken van hun omgeving. De vignettenlijst heeft een algemene betrouwbaarheid van $\alpha = .78$. Als de verschillende etnische groepen apart worden bekeken is er bij Nederlandse jongeren sprake van een betrouwbaarheid van $\alpha = .78$, bij Turkse jongeren van $\alpha = .74$, bij Marokkaanse jongeren van $\alpha = .74$ en bij Surinaamse jongeren van $\alpha = .86$. Ook de validiteit van de vignetten is goed gebleken (Barendse, 2011; Penning, 2011; & Veenendaal, 2011).

Onderzoeksprocedure

In de periode januari/februari 2012 zijn verschillende scholen voor voortgezet onderwijs (VMBO-t, HAVO en VWO) in Zuid-Holland door de onderzoekers telefonisch of schriftelijk (via email) benaderd met verzoek tot deelname aan het onderzoek. Vier scholen hebben toegezegd en een aantal klassen en uren beschikbaar gesteld. De dataverzameling heeft plaatsgevonden in maart en april 2012. De docenten zijn door de onderzoekers geïnstrueerd. Ouders van leerlingen onder de 16 jaar zijn door de scholen schriftelijk geïnformeerd over het onderzoek. Hierbij was sprake van passieve instemming, wat inhoudt dat een leerling alleen werd uitgesloten wanneer ouders deelname weigerden. De onderzoekers hebben geen zicht gehad op de manier waarop scholen met deze consentprocedure

*Het normbesef en probleemgedrag van niet-westerse
migrantenjongeren in de Nederlandse maatschappij:*

Is dit dan echt zo anders?

zijn omgegaan. Er is vertrouwd op een juiste afhandeling. Leerlingen vanaf 16 jaar hadden de mogelijkheid deelname te weigeren, maar omdat de scholen hebben besloten alle leerlingen uit de beschikbare klassen deel te laten nemen is dit niet met de leerlingen besproken. Hierdoor was er sprake van spanning tussen de consentprocedure en de wijze van uitvoering. Het invullen van de vragenlijst was anoniem. De leerlingen kregen tijdens een lesuur de vragenlijst aangeboden die zij hebben ingevuld en ingeleverd bij de desbetreffende docent, welke de vragenlijsten retourneerde aan de onderzoeker. De afname van de vragenlijst duurde, inclusief een korte schriftelijke introductie bij elke schaal van de vragenlijst, dertig tot veertig minuten. 484 Van de leerlingen hebben de vragenlijst ingevuld en ingeleverd.

Datainspectie

Voor de verwerking, inspectie en analyse van de data is gebruik gemaakt van Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) 19.0. Om de analyses voor de gestelde hypothesen uit te kunnen voeren zijn de items voor sociale wenselijkheid, normbesef en probleemgedrag uit de desbetreffende schalen van de vragenlijst samengevoegd tot drie numerieke variabelen, te weten 'gemiddelde score sociale wenselijkheid', 'gemiddelde score normbesef' en 'gemiddelde score probleemgedrag'. De variabele gemiddelde score normbesef is hierbij omgepoold, zodat een lage gemiddelde score een laag gemiddeld normbesef weergeeft. Daarnaast is er een categorische variabele aangemaakt waarin sociale wenselijkheid wordt verdeeld in hoog en laag. Om te bepalen of de variabelen normaal verdeeld zijn, is gekeken naar frequentietabellen, histogrammen met normaalcurven, QQ-plots en is de Kolmogorov-Smirnov test voor normaliteit uitgevoerd met $\alpha = .05$. De z-scores voor scheefheid (skewness) en gepiekttheid (kurtosis) zijn berekend. Bij z-scores die liggen tussen de -3 en 3 kan worden gesproken van een normale verdeling van de variabele (Moore & McCabe, 2004). Afwijkende waarden kwamen voor op de schaal voor probleemgedrag en normbesef. De variabele etnische achtergrond is categorisch met vijf groepen, namelijk Nederlands, Turks, Marokkaans, Surinaams en Antilliaans. Voor één van de hypothesen zijn deze groepen teruggebracht tot twee groepen, namelijk migranten en autochtonen. Hiervoor is in SPSS een nieuwe variabele aangemaakt, namelijk 'autochtoon of migrant'. Beide variabelen (de variabele met vijf groepen en de variabele met twee groepen) zijn vervolgens bekeken in frequentietabellen en staafdiagrammen. Op etnische achtergrond waren 89 missende waarden. Deze zijn te verklaren uit het feit dat alle respondenten met een andere achtergrond dan de vijf opgenomen groepen, niet zijn meegerekend. Op de variabele 'autochtoon of migrant' zijn 8 missende waarden vervangen door de score voor migrant. Dit kon worden gedaan omdat deze respondenten hebben ingevuld dat beiden ouders afkomstig zijn uit een ander land dan de vijf opgenomen landen, maar niet hebben aangegeven uit welk ander land zij dan afkomstig zijn. Op deze

*Het normbesef en probleemgedrag van niet-westerse
migrantenjongeren in de Nederlandse maatschappij:
Is dit dan echt zo anders?*

manier zijn er geen missende waarden meer voor de groepen autochtoon of migrant. Er zijn missende waarden waargenomen op het gemiddelde normbesef, echter kunnen deze buiten beschouwing worden gelaten. Het betreft hier namelijk respondenten die hebben aangegeven een bepaalde situatie niet te hebben meegemaakt. Zodoende kan voor deze respondenten geen gemiddeld normbesef worden berekend. Op de schalen voor probleemgedrag en sociale wenselijkheid werden respectievelijk zeven (1,4%) en negen (1,9%) missende waarden waargenomen, waarvan onduidelijk is waarom deze waarden missen.

Voor de bivariate datainspectie is gebruik gemaakt van boxplots en scatterplots, zodat de verdelingen van verschillende variabelen tegelijk bekeken kunnen worden. Uitsluitend bij de Antilliaanse groep respondenten worden geen uitbijters waargenomen wat betreft normbesef. De overige groepen vertonen één of meerdere uitbijters, waarvan één extreme in de groep van Marokkaanse respondenten. Het betreft hier een respondent die in vergelijking met andere Marokkanen zeer laag scoort op het gemiddelde normbesef. Deze lage gemiddelde score is tot stand gekomen doordat er geen antwoord is gegeven op drie van de vijf vragen over normbesef en op de overige twee scoort de respondent gemiddeld de laagste score. Vanwege de extreme score zal deze respondent voor de desbetreffende analyse uit de data worden verwijderd. Één van de Turkse respondenten laat zien beduidend meer gedragsproblemen te vertonen dan andere Turkse jongeren en diezelfde respondent laat ook zien meer gedragsproblemen te vertonen dan mensen met een overeenkomstig normbesef. Er zijn nog drie migrantenjongeren en één autochtone jongere die afwijkend hoog scoren op probleemgedrag. Uit de datainspectie wordt niet duidelijk wat de reden is voor deze afwijkende score.

Analysemethoden

Om antwoord te geven op de hoofdvraag van dit onderzoek, namelijk of er een samenhang is tussen het normbesef en het probleemgedrag van migrantenjongeren en autochtone jongeren in de leeftijd van 12 tot en met 18 jaar en wat de rol is van sociale wenselijkheid voor het probleemgedrag, zijn verschillende subvragen en hypothesen geformuleerd. De eerste toets zal duidelijkheid moeten geven over een mogelijke samenhang tussen het normbesef en de etnische achtergrond van de jongeren. Hiervoor is gebruik gemaakt van een eenweg-variantie-analyse (ANOVA). Verwacht wordt dat er geen samenhang gevonden zal worden. De onafhankelijke variabele, etnische achtergrond, is categorisch en bestaat uit vijf groepen te weten Nederlands, Turks, Marokkaans, Surinaams en Antilliaans. De onafhankelijke variabele, normbesef, is numeriek met een interval meetniveau. De ANOVA heeft als doel te analyseren of de culturele achtergrond een significante invloed heeft op het

*Het normbesef en probleemgedrag van niet-westerse
migrantenjongeren in de Nederlandse maatschappij:*

Is dit dan echt zo anders?

normbesef van jongeren. De ANOVA kan worden uitgevoerd omdat er sprake is van onafhankelijke, voldoende grote en aselekt getrokken steekproeven en van gelijkheid in variantie.

De tweede subvraag betreft een mogelijke samenhang tussen normbesef en probleemgedrag van jongeren. Om te kunnen bepalen of hiervan sprake is, is een Pearson correlatie toets uitgevoerd. Omdat volgens Gino en Margolis (2011) normbesef van invloed is op het wel of niet vertonen van probleemgedrag en de hypothese voor het huidige onderzoek gebaseerd is op deze bevinding, wordt normbesef als onafhankelijke, numerieke variabele gebruikt in deze analyse. Probleemgedrag wordt meegenomen als numerieke, afhankelijke variabele.

Om de derde subvraag te kunnen beantwoorden is ervoor gekozen om een t-toets voor onafhankelijke variabelen uit te voeren. Deze toets is geschikt om te kunnen bepalen of er onder migrantenjongeren meer sprake is van probleemgedrag dan onder autochtone jongeren. De onafhankelijke variabele, etnische achtergrond, is categorisch en bestaat voor deze toets uit twee groepen (autochtone jongeren en migrantenjongeren) in plaats van uit vijf. Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse respondenten zijn samengevoegd tot de categorie migrantenjongeren. De onafhankelijke variabele, probleemgedrag, is numeriek met een interval meetniveau. Omdat de steekproef voldoende groot is, kan een t-toets voor onafhankelijke variabelen worden uitgevoerd.

Uit eerder onderzoek (Barendse, 2011; Veenendaal, 2011) is naar voren gekomen dat Marokkaanse jongeren verschillen van jongeren met een andere etnische achtergrond wat betreft de samenhang tussen normbesef en probleemgedrag en dat allochtone jongeren vaker geregistreerd staan als verdachte dan autochtone jongeren (Blom, Oudhof, Bijl & Bakker, 2005). Eerder werd in de introductie gesteld dat een mogelijke verklaring hiervoor zou kunnen liggen in de sociale wenselijkheid. Daarom is ervoor gekozen om het onderzoek uit te breiden met een moderatie analyse voor de verschillende groepen van etnische achtergrond (Baron & Kenny, 1986). Met deze analyse zal worden bekeken of sociale wenselijkheid de samenhang tussen normbesef en probleemgedrag versterkt of verzwakt, gecontroleerd op etnische achtergrond. Om de analyse uit te voeren zal een interactievariabele worden gemaakt door de z-scores van normbesef en van sociale wenselijkheid met elkaar te vermenigvuldigen. Middels multiple regressie zal duidelijk moeten worden of sociale wenselijkheid effect heeft op de samenhang tussen normbesef en probleemgedrag voor de verschillende etnische groepen en wat de partiële correlatie is van sociale wenselijkheid met probleemgedrag.

Voor de interpretatie van de gelijkheid in variantie (homoscedasticiteit) is bij de variantie-analyse en t-toets gebruik gemaakt van de Levene's test.

*Het normbesef en probleemgedrag van niet-westerse
migrantenjongeren in de Nederlandse maatschappij:
Is dit dan echt zo anders?*

Resultaten

Om antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvragen zullen in dit gedeelte de resultaten van de uitgevoerde analyses worden weergegeven.

Datainspectie

Alvorens de analyses uit te voeren heeft de onderzoeker de data geïnspecteerd op normaliteit, missende waarden en uitbijters. In Tabel 1 zijn de resultaten van deze datainspectie weergegeven.

Tabel 1 *Resultaten univariate data-inspectie*

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Z</i> _{skewness}	<i>Z</i> _{kurtosis}	Kolmogorov- smirnov	Uitbijters	Missings
Gemiddelde score probleemgedrag	2.08	1.63	8.25	3.59	.000	4	7
Gemiddelde score normbesef	7.50	1.92	-8.28	4.42	.000	7	85
Gemiddelde score sociale wenselijkheid	4.39	2.05	-.13	-1.61	.000	0	9

De gemiddelde score op normbesef ($M = 7.50$, $SD = 1.92$) heeft een scheve verdeling naar links. Hoewel er geen sprake is van een normale verdeling kan een ANOVA worden uitgevoerd op basis van een voldoende grote steekproef ($N = 483$). De variabele sociale wenselijkheid ($M = 4.39$, $SD = 2.05$) liet bij de univariate inspectie geen uitbijters zien en leek een redelijk normaal verdeelde variabele te zijn. Hoewel de Kolmogorov-Smirnov test zeer significant was (.000) kan op basis van overige gegevens te zien in Tabel 1 (Z -scores voor scheefheid en gepiektheid) worden aangenomen dat er sprake is van een normale verdeling.

*Het normbesef en probleemgedrag van niet-westerse
migrantenjongeren in de Nederlandse maatschappij:
Is dit dan echt zo anders?*

Wat betreft probleemgedrag ($M = 2.08$, $SD = 1.63$) is tijdens de datainspectie gebleken dat er geen sprake is van een normale verdeling ($Z_{\text{scheefheid}} = 8.25$, $Z_{\text{kurtosis}} = 3.59$). De steekproef was voldoende groot waardoor een Pearson correlatie test mogelijk was.

De variabele etnische achtergrond bestaat voor de t-toets voor onafhankelijke variabelen uit twee groepen, namelijk autochtonen en migranten. De inspectie van deze variabele liet zien dat er geen missende waarden zijn. De bivariate inspectie liet zien dat er meerdere afwijkende waarden zijn. Omdat deze waarden niet van invloed zijn op de verdeling, zijn zij in de analyses meegenomen.

Data-analyse

Om antwoord te kunnen geven op de vraag of er sprake is van samenhang tussen etnische achtergrond en normbesef is een eenweg variantieanalyse uitgevoerd. De hypothese was dat er geen significant verschil is tussen de verschillende etnische achtergronden wat betreft hun normbesef. De analyse laat geen hoofdeffect zien voor de etnische achtergrond op de gemiddelde score van normbesef, $F(4,321) = p > .05$. Dat wil zeggen dat er geen samenhang is tussen normbesef en de etnische achtergrond.

Om de vraag te beantwoorden of er sprake is van samenhang tussen normbesef en probleemgedrag is een Pearson correlatietest uitgevoerd. De analyse laat een significante ($r = -.25$, $p < .05$) correlatie zien. De hypothese dat er een relatie bestaat tussen probleemgedrag en normbesef wordt hiermee aangenomen.

Om antwoord te kunnen geven op de vraag of er een verschil is tussen de mate van probleemgedrag van migrantenjongeren en autochtone jongeren is een t-toets voor onafhankelijke variabelen uitgevoerd. Er was geen sprake van significantie in Levene's test ($F = .370$, $p > .05$), waardoor gelijkheid van varianties in de twee steekproeven (autochtonen en migranten) werd aangenomen. Resultaten van de t-toets laten zien dat er geen significant verschil is tussen de mate van probleemgedrag van migrantenjongeren en dat van autochtone jongeren ($p > .05$). De hypothese dat er een verschil bestaat tussen migrantenjongeren en autochtone jongeren wat betreft de mate van probleemgedrag wordt hiermee verworpen.

Om na te gaan of sociale wenselijkheid een mogelijke verklaring biedt voor verschillen tussen etnische groepen in samenhang tussen normbesef en probleemgedrag, is een moderatie analyse uitgevoerd voor de verschillende etnische groepen. Alleen voor de Turkse respondentgroep werd een significante samenhang gevonden tussen normbesef en probleemgedrag, welke negatief was ($\beta = -.27$, $t(136) = -3.40$, $p = .001$). Dit houdt in dat Turkse jongeren bij een hoge mate van normbesef laag scoren op probleemgedrag en vice versa. Voor autochtone, Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse jongeren

*Het normbesef en probleemgedrag van niet-westerse
migrantenjongeren in de Nederlandse maatschappij:
Is dit dan echt zo anders?*

werd er geen significante samenhang gevonden tussen normbesef en probleemgedrag. Voor alle vijf de etnische groepen geldt dat de interactievariabele geen significant effect heeft op de samenhang tussen normbesef en probleemgedrag, sociale wenselijkheid heeft dus geen modererende functie op deze relatie. Voor de autochtone jongeren werd door middel van regressieanalyse duidelijk dat dertien procent van de variantie in probleemgedrag verklaard kan worden uit sociale wenselijkheid, normbesef en de interactie tussen deze variabelen ($R^2 = .13$, $F(3, 111) = 5.58$, $p = .001$). Wanneer wordt gekeken naar de partiële correlatie van sociale wenselijkheid, wordt een correlatie gevonden van $\beta = .33$, $t(111) = 3.69$, $p = .000$. Dat wil zeggen dat 33% van de variantie in probleemgedrag verklaard kan worden uit sociale wenselijkheid. Bij de Turkse jongeren was negentien procent van de variantie in probleemgedrag verklaarbaar uit sociale wenselijkheid, normbesef en de interactie tussen beiden ($R^2 = .19$, $F(3, 136) = 10.52$, $p = .000$). De variantie in probleemgedrag kon bij Turkse jongeren voor 29% worden verklaard uit sociale wenselijkheid ($\beta = .29$, $t(136) = 3.47$, $p = .001$). De resultaten van de regressieanalyse zijn voor de autochtone en Turkse jongeren terug te vinden in Tabel 2. Bij de Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse jongeren is geen significante verklaring gevonden voor probleemgedrag uit de sociale wenselijkheid, normbesef of uit de interactie tussen deze variabelen.

Tabel 2 Resultaten regressieanalyse (probleemgedrag)

		Ongestandaardiseerde		Gestandaardiseerde				Partiële
		Coëfficiënten		Coëfficiënten		<i>t</i>	<i>p</i>	correlatie
		B	Std. Error	β (Beta)				
Autochtonen (<i>N</i> = 115)	(Constant)	1.61	.79			2.04	.044	
	Normbesef	-.11	.08	-.12		-1.34	.185	-.13
	Sociale wenselijkheid	.27	.07	.33		3.69	.000	.33
	Interactie	.05	.18	.03		.30	.765	.03
Turken (<i>N</i> = 140)	(Constant)	2.99	.68			4.42	.000	
	Normbesef	-.24	.07	-.27		-3.40	.001	-.28
	Sociale wenselijkheid	.28	.08	.29		3.47	.001	.29
	Interactie	-.05	.17	-.03		-.30	.764	-.02

*Het normbesef en probleemgedrag van niet-westerse
migrantenjongeren in de Nederlandse maatschappij:
Is dit dan echt zo anders?*

Conclusie en discussie

Doel van deze studie was om te onderzoeken of er sprake is van samenhang tussen de etnische achtergrond, het normbesef en de mate van probleemgedrag van jongeren (12 tot en met 18 jaar) en de rol van sociale wenselijkheid. In dit gedeelte zullen de conclusies met betrekking tot de uitgevoerde analyses worden gegeven en zullen eventuele aanbevelingen worden gedaan.

Zoals verwacht is er geen samenhang gevonden voor normbesef en etnische achtergrond. Dit betekent dat er geen verschil is tussen het normbesef van een autochtone jongere en het normbesef van iemand met een Turkse, Marokkaanse, Surinaamse of Antilliaanse achtergrond. Wel is er een negatieve samenhang gevonden tussen normbesef en probleemgedrag, wat inhoudt dat een persoon met een hoog normbesef minder probleemgedrag vertoont dan een persoon met een laag normbesef. Dit sluit aan bij de uitspraak van Gino en Margolis (2011) dat normbesef van invloed is op het in meer of mindere mate vertonen van probleemgedrag. Echter is op basis van de huidige studie voorzichtigheid geboden bij harde uitspraken omdat de gevonden negatieve samenhang, in tegenstelling tot eerdere resultaten van Barendse (2011) en Veenendaal (2011), zeer zwak te noemen is. Tegen de verwachting in kan op basis van huidige analyses worden gesteld dat migrantenjongeren niet vaker gedragsproblemen vertonen dan autochtone jongeren. Deze bevinding komt overeen met het resultaat van de zelfrapportage van de TRIALS (2001). Migrantenjongeren lijken hiermee nauwelijks of geen gebruik te maken van mogelijke culturele verschillen met betrekking tot het afwijken van de norm onder bepaalde omstandigheden, zoals De Boer (2008) stelde. Echter is in de huidige studie te weinig ingegaan op culturele verschillen om dit laatste daadwerkelijk vast te kunnen stellen en er is geen gebruik gemaakt van informatie van derden (ouders en leerkrachten), zoals dat bij de TRIALS (2001) wel is gedaan.

Terugblikkend op de onderzoeksvraag kan tot nu toe worden geantwoord dat normbesef en probleemgedrag voor de gehele respondentgroep met elkaar samenhangen, maar dat er voor beiden geen samenhang is met etnische achtergrond. Dit houdt in dat migrantenjongeren over het algemeen niet verschillen van autochtone jongeren als het gaat om normbesef en om de mate van probleemgedrag. Hiermee is dus geen verklaring gevonden voor waarom migrantenjongeren vaker als verdachte bij de politie geregistreerd staan dan autochtone jongeren. In deze studie is gekeken of sociale wenselijkheid een mogelijke verklaring biedt voor verschillen tussen etnische groepen in samenhang tussen normbesef en probleemgedrag. Anders dan in voorgaand onderzoek van Barendse (2011) en Veenendaal (2011) is in de huidige studie gebleken dat er alleen bij Turkse jongeren sprake

*Het normbesef en probleemgedrag van niet-westerse
migrantenjongeren in de Nederlandse maatschappij:*

Is dit dan echt zo anders?

is van een significante en negatieve samenhang tussen normbesef en probleemgedrag. Bij de autochtone respondentgroep wordt evenals bij de overige groepen migrantenjongeren geen samenhang gevonden. Een klein gedeelte van de variantie in het vertoonde probleemgedrag lijkt bij autochtone en Turkse jongeren voorspeld te kunnen worden uit sociale wenselijkheid, normbesef en de interactie tussen deze variabelen. Sociale wenselijkheid op zichzelf bleek bij zowel Turkse als autochtone jongeren significant samen te hangen met probleemgedrag. Bij de Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse jongeren is geen verklaring gevonden voor de variantie in probleemgedrag. Sociale wenselijkheid bleek bij geen enkele etnische achtergrond een modererend effect te hebben, wat inhoudt dat het geen versterkende of verzwakkende functie heeft op de relatie tussen normbesef en probleemgedrag. Net als normbesef en mate van probleemgedrag lijkt de sociale wenselijkheid dus van minimale waarde te zijn als verklaring voor een meerderheid van politiecontacten bij migrantenjongeren.

Ondanks een grotere respondentengroep dan voorgaande onderzoeken in opdracht van de Universiteit Leiden, is de onderzoeker er niet in geslaagd om meer migrantenjongeren te bemachtigen voor het onderzoek. Autochtonen, Turken en Surinamers waren voldoende vertegenwoordigd in de steekproef, maar voor Marokkanen en Antillianen geldt dat de groep niet voldoende groot was om er concrete uitspraken over te kunnen doen. Het is aan te raden om in vervolgonderzoek een grotere groep Marokkaanse en Antilliaanse jongeren te bemachtigen voor deelname, zodat ook de verschillende groepen met elkaar kunnen worden vergeleken. Uitspraken in de huidige studie zullen moeten worden gezien als een opzet voor verder onderzoek naar mogelijke verklaringen voor het hoge aantal politiecontacten onder migrantenjongeren. Daarbij is het aan te raden culturele aspecten zoals familiale betrokkenheid mee te nemen in het vervolgonderzoek, aangezien dit een belangrijke invloed lijkt te hebben op de ontwikkeling van het (probleem)gedrag (Fulingi, Tseng, & Lam, 1999). Een andere mogelijke verklaring voor het probleemgedrag is de mate van acculturatie van migrantenjongeren. Zoals eerder genoemd zijn er culturele verschillen in de mate waarin van een algemene norm mag worden afgeweken onder bepaalde omstandigheden (De Boer, 2008). Dit heeft op zijn beurt een mogelijke samenhang met de mate van acculturatie, welke door Berry, Phinney, Sam en Vedder (2006) wordt omschreven als de mate waarin een persoon zich de heersende waarden en normen van een andere cultuur eigen maakt. Dit is voor een volgend onderzoek goed om mee te nemen.

Met de resultaten uit de huidige studie is dus nog geen verklaring gevonden voor waarom criminaliteit en probleemgedrag onder jongeren vaak in verband worden gebracht met migrantenjongeren en waarom Marokkaanse en Antilliaanse jongeren vaker geregistreerd staan als

*Het normbesef en probleemgedrag van niet-westerse
migrantenjongeren in de Nederlandse maatschappij:
Is dit dan echt zo anders?*

verdachte. Het probleemgedrag van migrantenjongeren verschilt immers niet van dat van autochtone jongeren. Verder onderzoek is daarom nodig om hiervoor een verklaring te vinden. Wellicht wordt de verklaring voor het in verband brengen van migrantenjongeren met criminaliteit en probleemgedrag gezocht in de verkeerde hoek, namelijk in aspecten die van invloed zijn op gedrag (zoals normbesef). Wilson, Durham en Alpert (2004) concluderen in hun artikel over vooroordelen bij de politie, dat het hebben van vooroordelen een onderliggende factor is voor de profilering van agenten. Hiermee is er mogelijk ook een verband tussen de vooroordelen bij de politie en het aantal registraties van allochtone jongeren als verdachte. Men zou zich ook af kunnen vragen of een mogelijke bevooroordeelde blik van de media een verklarende rol speelt in de verschillen tussen etnische achtergronden. Of is het heersende maatschappelijke beeld over migrantenjongeren gewoon ernstig verstoord (door de mogelijke invloed die de media heeft)? Interessante vragen welke op zich kunnen worden onderworpen aan diepgaand onderzoek in het licht van de vermeende ‘mislukte’ multiculturele samenleving.

*Het normbesef en probleemgedrag van niet-westerse
migrantenjongeren in de Nederlandse maatschappij:
Is dit dan echt zo anders?*

Referenties

- Barendse, M. (2011). *Allochtone jongeren, normbesef en externaliserend probleemgedrag*. Masterscriptie Universiteit Leiden.
- Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The Moderator-Mediator Variable Distinction in Social Psychological Research: Conceptual, Strategic, and Statistical Considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 1173-1182.
- Berry, J. W., Phinney, J. S., Sam, D. L., & Vedder, P. (2006). Immigrant Youth: Acculturation, Identity, and adaptation. *Applied Psychology: An International Review*, 55, 303-332.
- Boer, M. De. (2008). *Culturele diversiteit in opvattingen over misdaad en straf onder leerlingen in het VMBO*. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.
- Bol, M. W., & Ter Horst-van Breukelen, M. H. (2000). Jeugd. In F. W. M. Huls, H. M. Schreuders, M. H. Ter Horst-van Breukelen, & van Tulder, F. P. (red.). *Criminaliteit en rechtshandhaving 2000*, (pp.133-169). Den Haag: WODC.
- Borghans, L., & Ter Weel, B. (2003). *Monitor Criminaliteit: Criminaliteit en etniciteit*. Verkregen op 12 februari, van <http://arno.unimaas.nl/show.cgi?fid=9565>
- Blom, M., Oudhof, J., Bijl, R. V., & Bakker, B. F. M. (2005). *Verdacht van criminaliteit. Allochtonen en autochtonen nader bekeken*. Verkregen op 10 januari, 2012, van <http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/FA26E32C-250B-4D1D-B3B9-35085B6C48BC/0/2005/verdachtvancriminaliteit.pdf>
- CBS, (2009). *Landelijke Jeugdmonitor. Rapportage 1^e kwartaal 2009*. Verkregen op 15 februari, 2012, van http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/BEA12737-F3FD-4587-B604-E73B7EF1A8CD/0/10L969_web_def.pdf
- CBS, (2012a). *Begrippen: Allochtoon*. Verkregen op 10 januari, 2012, van <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/methoden/begrippen/default.htm?ConceptID=37>.
- CBS, (2012b). *Begrippen: Niet-westerse allochtoon*. Verkregen op 10 januari, 2012, van <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/methoden/begrippen/default.htm?ConceptID=1013>.
- CBS, (2012c). *Begrippen: Westerse allochtoon*. Verkregen op 10 januari, 2012, van <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/methoden/begrippen/default.htm?ConceptID=1057>.
- Corneillie, K. (2008). *Waarden en normen bij jongeren*. Kempen: Katholieke Hogeschool.
- Dorsselaer, S., Zeijl, E., Eeckhout, S. van den, Bogt, T. Ter, & Vollebergh, W. (2007). *HBSC 2005: Gezondheid en welzijn van jongeren in Nederland*. Utrecht: Trimbos- instituut.
- Egloff, B., & Schmukle, S. C. (2003). Does social desirability moderate the relationship

*Het normbesef en probleemgedrag van niet-westerse
migrantenjongeren in de Nederlandse maatschappij:
Is dit dan echt zo anders?*

- between implicit and explicit anxiety measures? *Personality and Individual Differences*, 35, 1697-1706.
- Engelhard, B. J. M., Huls, F. W. M., Meijer, R. F., & Panhuis, P. van (2001). Criminaliteit en opsporing. In F. W. M. Huls, H. M. Schreuders, M. H. Ter Horst-van Breukelen, & F. P. van Tulder (red.). *Criminaliteit en rechtshandhaving 2000*, (pp. 133-169). Den Haag: WODC.
- Fulgini, A.J., Tseng, V. en Lam, M. (1999) Attitudes toward family obligations among American Adolescents with Asian, Latin American, and European backgrounds. *Child Development: 4*, 1030-1044
- Gino, F., & Margolis, J.D. (2011). Bringing ethics into focus: How regulatory focus and risk preferences influence (un)ethical behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 115, 145-156.
- Haas, H., Farrington, D. P., Killias, M., & Sattar, G. (2004). The impact of different family configurations on delinquency. *British Journal of Criminology* 44, 520-532.
- Loo, R., & Thorpe, K. (2000). Confirmatory factor analyses of the full and short versions of the Marlowe-Crowne Social Desirability Scale. *Journal of Social Psychology*, 140, 628-635.
- Mersman, J. L., & Shultz, K. S. (1997). Individual differences in the ability to fake on personality measures. *Personality and Individual Differences*, 24, 217-227.
- Moore, D.S., & McCabe, G.P. (2006). *Introduction to the practice of statistics*. New York: W.H. Freeman and Company.
- Penning, R. (2011). *Het normbesef van jongeren: De sleutel naar probleemgedrag*. Masterscriptie Universiteit Leiden.
- Penninx, R., Münstermann, H., & Entzinger, H. (1998). *Etnische minderheden en de multiculturele samenleving*. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Schermer, J. A., & Vernon, P. A. (2010). The correlation between general intelligence (g), a general factor of personality (GFP), and social desirability. *Personality and Individual Differences*, 48, 187-189.
- Strahan, R., & Gerbasi, K. C. (1972). Short, homogeneous versions of the Marlowe-Crowne Social Desirability Scale. *Journal of Clinical Psychology*, 28, 191-193.
- Vedder, P. (2008). Cultuur, acculturatie en afwijkende ontwikkeling. In P. Prins, & C. Braet (red.). *Handboek Klinische Ontwikkelingspsychologie* (pp. 209-228). Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Veenendaal, A. (2011). *Probleemgedrag volgens de norm*. Masterscriptie Universiteit Leiden.
- Verardi, S., Dahourou, D., Ah-Kian, J., Bohwon, U., Ng Tseung, C., Amoussou-Yeye, D.,

*Het normbesef en probleemgedrag van niet-westerse
migrantenjongeren in de Nederlandse maatschappij:
Is dit dan echt zo anders?*

- Adjahouisso, M., Bouatta, C., Cissé, D. D., Mbodji, M., Barry, O., Minga, D. M., Ondongo, F., Tsokini, D., Rigozzi, C., Meyer, F., & Rossier, J. (2010). Psychometric properties of the Marlowe-Crowne Social Desirability Scale in eight African countries and Switzerland. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 41*, 19-34.
- Verstraete, B. (2008). *Het sociaal wenselijk antwoorden bij adolescentenquêtes*. Verkregen op 8 februari, 2012, van <http://www.opleiding-jgz.be/eindwerken/bestanden/indwerk%20B%20Verstraete.pdf>.
- Widenfelt, B. M. van, Goedhart, A. W., Treffers, P. D. A., & Goodman, R. (2003). Dutch version of the Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ). *European Child and Adolescent Psychiatry, 12*, 281-289.
- Wilson, G., Dunham, R., & Alpert, G. (2004). Prejudice in police profiling. Assessing an overlooked aspect in prior research. *American Behavioral Scientist, 47*, 896-909.

Bijlage

Met de onderstaande vragen willen we graag iets meer te weten komen over jou en je achtergrond. Kruis duidelijk het hokje aan dat voor jou van toepassing is. Je mag altijd maar één hokje aankruisen! Bij sommige vragen moet je iets op de stippelijnen schrijven.

1. Hoe oud ben je?

..... jaar.

2. Ik ben een

- Jongen
- Meisje

3. Welke school doe je?

- VMBO, theoretische leerweg
- HAVO/ VWO
- HAVO
- VWO
- Anders, namelijk .....

4. Waar ben jij geboren?

- Nederland
- Turkije
- Marokko
- Suriname
- Antillen
- Anders, namelijk .....

5. Waar is je vader geboren?

- Nederland
- Turkije
- Marokko
- Suriname
- Antillen
- Anders, namelijk .....

6. Waar is je moeder geboren?

- Nederland
- Turkije
- Marokko
- Suriname
- Antillen
- Anders, namelijk .....

7. Wat is je godsdienst?

- Protestants
- Rooms Katholiek
- Joods
- Moslim
- Hindoe
- Boeddhist
- Geen
- Anders, namelijk.....

8. Welke omschrijving past het beste bij de buurt waarin je woont?

- Ik woon in een buurt met vrijwel allemaal Nederlanders.
- Ik woon in een buurt waarin de meerderheid van de bewoners Nederlands is.
- Ik woon in een buurt met een mengeling van Nederlanders en immigranten.
- Ik woon in een buurt waarin de meerderheid van de bewoners immigrant is.
- Ik woon in een buurt met vrijwel allemaal immigranten.

9. Bij wie woon jij?

- Bij mijn vader en moeder.
- Bij mijn moeder.
- Bij mijn vader.
- Bij pleegouders.
- Bij mijn opa en/of oma.
- Anders, namelijk.....

10. Hebben de mensen bij wie je woont een auto?

- Nee
- Ja, één
- Ja, twee of meer

11. Heb je een eigen slaapkamer thuis?

- Ja
- Nee

12. Hoeveel computers staan er bij jou thuis?

- Geen
- Één
- Twee
- Meer dan twee

13. Hoe vaak ben je de laatste 12 maanden met je familie of ouders op vakantie geweest?

- Niet
- Één keer
- Twee keer
- Meer dan twee keer

Wil je alsjeblieft bij iedere vraag een kruisje zetten in het vierkantje voor 'Niet waar', 'Een beetje waar' of 'Zeker waar'. Het is belangrijk dat je alle vragen zo goed mogelijk beantwoordt, ook als je niet helemaal zeker bent of als je de vraag raar vindt.

Wil je alsjeblieft bij je antwoorden denken hoe dat bij jou de laatste zes maanden is geweest.

		Niet waar	Een beetje waar	Zeker waar
1.	Ik probeer aardig te zijn tegen anderen. Ik houd rekening met hun gevoelens.	☐	☐	☐
2.	Ik ben rusteloos, ik kan niet lang stilzitten.	☐	☐	☐
3.	Ik heb vaak hoofdpijn, buikpijn, of ik ben misselijk.	☐	☐	☐
4.	Ik deel gemakkelijk met anderen (snoep, speelgoed, potloden, enz.).	☐	☐	☐
5.	Ik word erg boos en ben vaak driftig.	☐	☐	☐
6.	Ik ben nogal op mijzelf. Ik speel meestal alleen of bemoei mij niet met anderen.	☐	☐	☐
7.	Ik doe meestal wat me wordt opgedragen.	☐	☐	☐
8.	Ik pieker veel.	☐	☐	☐
9.	Ik help iemand die zich heeft bezeerd, van streek is of zich ziek voelt.	☐	☐	☐
10.	Ik zit constant te wiebelen of te friemelen.	☐	☐	☐
11.	Ik heb minstens één goede vriend of vriendin.	☐	☐	☐
12.	Ik vecht vaak. Het lukt mij andere mensen te laten doen wat ik wil.	☐	☐	☐
13.	Ik ben vaak ongelukkig, in de put of in tranen.	☐	☐	☐
14.	Andere jongeren van mijn leeftijd vinden mij over het algemeen aardig.	☐	☐	☐
15.	Ik ben snel afgeleid, ik vind het moeilijk om me te concentreren.	☐	☐	☐
16.	Ik ben zenuwachtig in nieuwe situaties. Ik verlies makkelijk mijn zelfvertrouwen.	☐	☐	☐
17.	Ik ben aardig tegen jongere kinderen.	☐	☐	☐
18.	Ik word er vaak van beschuldigd dat ik lieg of bedrieg.	☐	☐	☐

19.	Andere kinderen of jongeren pesten of treiteren mij.	☐	☐	☐
20.	Ik bied vaak anderen aan hun te helpen (ouders, leerkrachten, kinderen).	☐	☐	☐
21.	Ik denk na voor ik iets doe.	☐	☐	☐
22.	Ik neem dingen weg die niet van mij zijn thuis, op school of op andere plaatsen.	☐	☐	☐
23.	Ik kan beter met volwassenen opschieten dan met jongeren van mijn leeftijd.	☐	☐	☐
24.	Ik ben voor heel veel dingen bang, ik ben snel angstig.	☐	☐	☐
25.	Ik maak af waar ik mee bezig ben. Ik kan mijn aandacht er goed bij houden.	☐	☐	☐

De volgende uitspraken gaan over jouw gedachten en gevoelens in verschillende situaties. Geef voor elke bewering/uitspraak aan hoe goed deze jou beschrijft door de juiste letter aan te kruisen:

A

B

C

D

E

**BESCHRIJFT
ME
NIET GOED**

**BESCHRIJFT
ME
ZEER GOED**

		A	B	C	D	E
1.	Ik heb vaak tedere, bezorgde gevoelens voor mensen die minder gelukkig zijn dan ik.	☐	☐	☐	☐	☐
2.	Ik vind het soms moeilijk om dingen te zien vanuit het gezichtspunt van een ander.	☐	☐	☐	☐	☐
3.	Soms heb ik niet veel medelijden met andere mensen als ze problemen hebben.	☐	☐	☐	☐	☐
4.	In noodsituaties voel ik me ongerust en slecht op mijn gemak.	☐	☐	☐	☐	☐
5.	Ik probeer naar ieders kant van een meningsverschil te kijken voordat ik een beslissing neem.	☐	☐	☐	☐	☐
6.	Wanneer ik iemand zie waarvan wordt geprofiteerd, voel ik me nogal beschermend tegenover die persoon.	☐	☐	☐	☐	☐
7.	Ik voel me soms hulpeloos als ik middenin een zeer emotionele situatie zit.	☐	☐	☐	☐	☐
8.	Ik probeer mijn vrienden soms beter te begrijpen door me in te beelden hoe de dingen eruit zien vanuit hun perspectief.	☐	☐	☐	☐	☐
9.	Als ik zie dat iemand zich bezeert, blijf ik meestal kalm.	☐	☐	☐	☐	☐
10.	Andermans ongelukken doen me meestal niet zoveel.	☐	☐	☐	☐	☐
11.	Als ik zeker ben dat ik over iets gelijk heb, verspil ik niet veel tijd aan het luisteren naar de argumenten van een ander.	☐	☐	☐	☐	☐
12.	Ik houd er niet van om in een gespannen emotionele situatie te zijn.	☐	☐	☐	☐	☐
13.	Als ik zie dat iemand oneerlijk wordt behandeld, voel ik soms weinig medelijden met die persoon.	☐	☐	☐	☐	☐

		A	B	C	D	E
14.	Ik ben meestal behoorlijk goed in het omgaan met noodsituaties.	☐	☐	☐	☐	☐
15.	Ik ben vaak nogal geraakt door dingen die ik zie gebeuren.	☐	☐	☐	☐	☐
16.	Ik geloof dat er twee kanten zijn aan elke vraag en probeer naar allebei de kanten te kijken.	☐	☐	☐	☐	☐
17.	Ik zou mijzelf beschrijven als een persoon met een goed hart.	☐	☐	☐	☐	☐
18.	Ik verlies vaak de controle tijdens noodsituaties.	☐	☐	☐	☐	☐
19.	Als ik boos ben op iemand, probeer ik mijzelf meestal voor een tijdje in die ander te verplaatsen.	☐	☐	☐	☐	☐
20.	Als ik iemand zie die zeer hard hulp nodig heeft in een noodsituatie, heb ik mezelf niet meer in de hand.	☐	☐	☐	☐	☐
21.	Voordat ik kritiek op iemand geef, probeer ik mij voor te stellen hoe ik mij zou voelen in zijn of haar plaats.	☐	☐	☐	☐	☐

Zijn de volgende uitspraken over jou waar of niet waar? Kruis het juiste vakje aan.

		Waar	Niet waar
1.	Als ik een fout heb gemaakt, dan ben ik altijd bereid dat toe te geven.	☐	☐
2.	Ik probeer altijd te doen wat ik zeg.	☐	☐
3.	Ik vind het nooit erg om iets voor iemand terug te doen.	☐	☐
4.	Ik erger me nooit aan mensen die een andere mening hebben dan ik.	☐	☐
5.	Ik heb nooit met opzet dingen gezegd om iemand te kwetsen.	☐	☐
6.	Ik vind het leuk om af en toe te roddelen.	☐	☐
7.	Het is wel eens voorgekomen dat ik misbruik van iemand heb gemaakt.	☐	☐
8.	Soms probeer ik wel eens iemand terug te pakken in plaats van hem of haar te vergeven.	☐	☐
9.	Er zijn keren geweest dat ik echt mijn zin heb proberen door te drijven.	☐	☐
10.	Het is wel eens gebeurd dat ik de neiging voelde om met dingen te gaan gooien.	☐	☐

De volgende plaatjes gaan over het gedrag van jongeren in bepaalde situaties. Het is de bedoeling dat jij het gedrag van de jongere een cijfer van 1 t/m 10 geeft. Hieronder is weergegeven wat de cijfers betekenen. Wij willen graag weten wat jij denkt dat andere mensen het gedrag geven en wat jij zelf geeft. Lees de verhaaltjes rustig door, bekijk het plaatje en denk goed na over het cijfer dat jij geeft en omcirkel deze.

CIJFERS

Je vindt het gedrag op de plaatjes:

Niet kunnen
1

Weet ik niet
5

Wel kunnen
10

SITUATIE 1

Koen en zijn vrienden hangen buiten wat rond. Koen gooit een steen tegen het raam van een bushokje. Koen en zijn vrienden moeten hier erg om lachen.

- a. Heb jij zelf zo'n situatie of een vergelijkbare situatie wel eens meegemaakt?

ja/nee

Hoe vaak gedurende de afgelopen maand?

0/1/2/3/4/5/6/7/8/9/10

Een politieagent die het kapotte bushokje ziet geeft dit gedrag een 2.

- b. Welk cijfer geef jij aan het gedrag van Koen en zijn vrienden?

1/2/3/4/5/6/7/8/9/10

- c. Welk cijfer zou Koen zelf geven voor zijn gedrag?

1/2/3/4/5/6/7/8/9/10

- d. Welk cijfer zou een volwassene die voor jou belangrijk is (en naar wie jij luistert) geven?

1/2/3/4/5/6/7/8/9/10

- e. Welk cijfer zouden jouw vrienden geven?

1/2/3/4/5/6/7/8/9/10

SITUATIE 2

Mevrouw Smit heeft al een tijdje last van een groepje jongeren die 's avond voor haar deur een hoop lawaai maken. Ze roken, hangen wat rond, schreeuwen veel en rijden rondjes op hun scooter.

- a. Heb jij zelf zo'n situatie of een vergelijkbare situatie wel eens meegemaakt?

ja/nee

Hoe vaak gedurende de afgelopen maand?

0/1/2/3/4/5/6/7/8/9/10

Mevrouw Smit en andere buurtbewoners geven dit gedrag een 3.

- b. Welk cijfer geef jij aan het gedrag van het groepje jongeren?

1/2/3/4/5/6/7/8/9/10

- c. Welk cijfer zouden deze jongeren zelf geven voor hun gedrag?

1/2/3/4/5/6/7/8/9/10

- d. Welk cijfer zou een volwassene die voor jou belangrijk is (en naar wie jij luistert) geven?

1/2/3/4/5/6/7/8/9/10

- e. Welk cijfer zouden jouw vrienden geven?

1/2/3/4/5/6/7/8/9/10

SITUATIE 3

Dounia en Louisa lopen samen door de winkel en nemen zonder te betalen make-up mee: ze stelen het. Wanneer ze naar buiten lopen bekijken ze hun buit.

- a. Heb jij zelf zo'n situatie of een vergelijkbare situatie wel eens meegemaakt?

ja/nee

Hoe vaak gedurende de afgelopen maand?

0/1/2/3/4/5/6/7/8/9/10

De winkeleigenaar die dit ziet als diefstal geeft dit gedrag een 2.

- b. Welk cijfer geef jij aan het gedrag van Dounia en Louisa?

1/2/3/4/5/6/7/8/9/10

- c. Welk cijfer zouden Dounia en Louisa zelf geven voor hun gedrag?

1/2/3/4/5/6/7/8/9/10

- d. Welk cijfer zou een volwassene die voor jou belangrijk is (en naar wie jij luistert) geven?

1/2/3/4/5/6/7/8/9/10

- e. Welk cijfer zouden jouw vrienden geven?

1/2/3/4/5/6/7/8/9/10

SITUATIE 4

Een groepje leerlingen maakt regelmatig een zoi in de wc's op school. Ze bekladden de muren, draaien de kraan open en gooien wc papier op de vloer.

- a. Heb jij zelf zo'n situatie of een vergelijkbare situatie wel eens meegemaakt?

ja/nee

Hoe vaak gedurende de afgelopen maand?

0/1/2/3/4/5/6/7/8/9/10

De schooldirectie geeft dit gedrag een 3.

- b. Welk cijfer geef jij aan het groepje leerlingen?

1/2/3/4/5/6/7/8/9/10

- c. Welk cijfer zouden het groepje leerlingen zelf voor hun gedrag geven?

1/2/3/4/5/6/7/8/9/10

- d. Welk cijfer zou een volwassene die voor jou belangrijk is (en naar wie jij luistert) geven?

1/2/3/4/5/6/7/8/9/10

- e. Welk cijfer zouden jouw vrienden geven?

1/2/3/4/5/6/7/8/9/10

SITUATIE 5

Melvin en Levy hebben flinke ruzie met elkaar.

Melvin staat er al om bekend dat hij een agressieve jongen is. Melvin geeft Levy een klap en duwt hem op de grond.

- a. Heb jij zelf zo'n situatie of een vergelijkbare situatie wel eens meegemaakt?

ja/nee

Hoe vaak gedurende de afgelopen maand?

0/1/2/3/4/5/6/7/8/9/10

De docent van Levy geeft dit gedrag een 2.

- b. Welk cijfer geef jij aan Melvin?

1/2/3/4/5/6/7/8/9/10

- c. Welk cijfer zou Melvin zelf voor zijn gedrag geven?

1/2/3/4/5/6/7/8/9/10

- d. Welk cijfer zou een volwassene die voor jou belangrijk is (en naar wie jij luistert) geven?

1/2/3/4/5/6/7/8/9/10

- e. Welk cijfer zouden jouw vrienden geven?

1/2/3/4/5/6/7/8/9/10

Nu komen er een aantal vragen over roken, alcohol en drugs, kruis één vakje aan en/of omcirkel het antwoord.

1. Heb je wel eens gerookt, ook al was dat maar één sigaret of een paar trekjes?

- Ik heb nooit gerookt
- Ik heb 1 of 2 keer gerookt
- Ik rook af en toe, maar niet elke dag
- Ik heb vroeger gerookt, maar ik ben helemaal gestopt
- Ik rook elke dag

2. Hoe vaak heb je alcoholhoudende dranken gedronken in je hele leven?

- Omcirkelen: 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 keer
- 11-19
- 20-39
- 40 of meer

3. Hoe vaak heb je alcoholhoudende dranken gedronken in de laatste 4 weken?

- Omcirkelen: 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 keer
- 11-19
- 20-39
- 40 of meer

4. Hoe vaak heb je wiet (marihuana) of hasj gebruikt in je hele leven?

- Omcirkelen: 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 keer
- 11-19
- 20-39
- 40 of meer

5. Hoe vaak heb je wiet (marihuana) of hasj gebruikt in de laatste 4 weken?

- Omcirkelen: 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 keer
- 11-19
- 20-39
- 40 of meer

6. Hoe oud was je toen je voor het eerst een sigaret rookte?

☐ Nooit gedaan	☐ 12 jaar
☐ 9 jaar of jonger	☐ 13 jaar
☐ 10 jaar	☐ 14 jaar
☐ 11 jaar	☐ ouder dan 14, namelijk .....

7. Hoe oud was je toen je voor het eerst dagelijks sigaretten rookte?

☐ Nooit gedaan	☐ 12 jaar
☐ 9 jaar of jonger	☐ 13 jaar
☐ 10 jaar	☐ 14 jaar
☐ 11 jaar	☐ ouder dan 14, namelijk .....

8. Hoe oud was je toen je voor het eerst alcohol dronk?

☐ Nooit gedaan	☐ 12 jaar
☐ 9 jaar of jonger	☐ 13 jaar
☐ 10 jaar	☐ 14 jaar
☐ 11 jaar	☐ ouder dan 14, namelijk .....

9. Hoe oud was je toen je elke week alcohol ging drinken?

☐ Nooit gedaan	☐ 12 jaar
☐ 9 jaar of jonger	☐ 13 jaar
☐ 10 jaar	☐ 14 jaar
☐ 11 jaar	☐ ouder dan 14, namelijk .....

10. Hoe oud was je toen je voor het eerst wiet of hasj probeerde?

☐ Nooit gedaan	☐ 12 jaar
☐ 9 jaar of jonger	☐ 13 jaar
☐ 10 jaar	☐ 14 jaar
☐ 11 jaar	☐ ouder dan 14, namelijk .....

11. Hoe oud was je toen je voor het eerst andere drugs probeerde (amfetamine, cocaïne, XTC, heroïne, paddo's)?

☐ Nooit gedaan	☐ 12 jaar
☐ 9 jaar of jonger	☐ 13 jaar
☐ 10 jaar	☐ 14 jaar
☐ 11 jaar	☐ ouder dan 14, namelijk .....

Dank je wel voor het invullen!